

Hyrnsalmi Nuoliharju W

Kivikautisen pyyntikuopan kaivaus 1994

Kunta: Hyrnsalmi

Kylä: valtionmaa

Tila: valtionmaa

Kiinteistötunnus: 401-893

Maanomistaja: Metsähallitus, os. Kiviöntie 12, 89400 Hyrnsalmi

Sijainti: peruskartta 3444 07 KAISKOJÄRVI

koordinaatit: x = 7190 65

y = 569 88

z = 195

Kertomukseen liittyvät löydöt: KM 28672:1 - 6

Sivut 9 - 11 ovat kertomukseen liittyviä kartoja.

Sivut 12 - 16 ovat kertomukseen liittyviä kuvatauluja *puntraat 21.11.96*

Luettelo kartoista ja valokuvista on kertomuksen lopussa sivuilla 8.

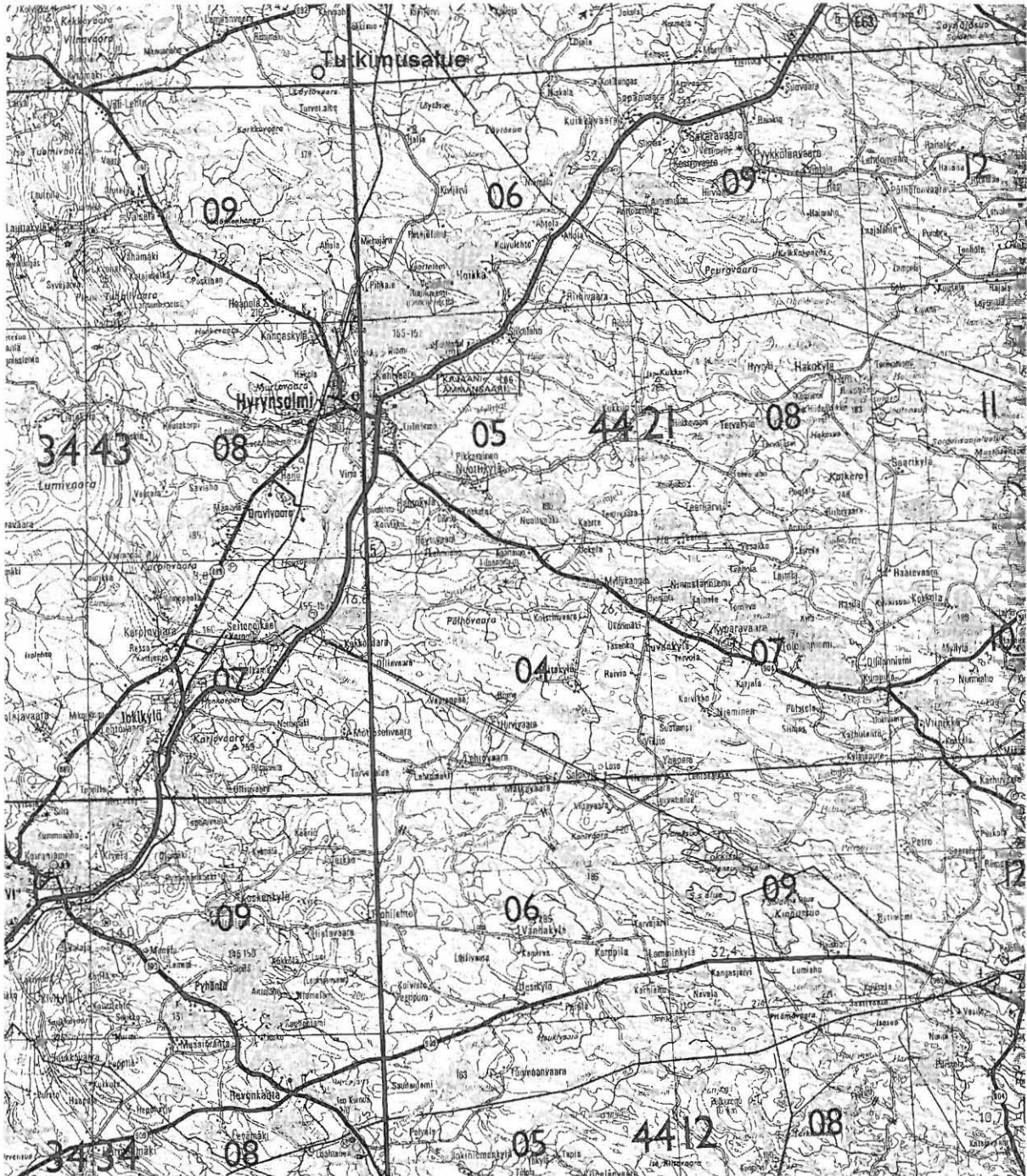
Tiivistelmä

Hyrnsalmen Nuolisärkällä on havaittu kolmessa kohdassa pyyntikuopalta vaikuttava kuoppa, lisäksi yhdessä kohdassa on epäselviä painanteita, jotka saattavat olla pyyntikuoppia, mutta todennäköisesti vain maan luontaista epätasaisuutta. Kesällä 1994 tutkittiin kuopista parhaalta vaikuttava. Sille annettiin nimi Nuoliharju W. Kuoppa oli niin pahoin sortunut ja täyttynyt, että alkuperäistä muotoa oli vaikea hahmottaa. Sen syvyys on alunperin ollut kaksi metriä ja läpimitta todennäköisesti runsaat kolme metriä. Täytemaassa oli pieniä ja pohjalla suuria hiilenpaloja. Minkäänlaisia rakenteita ei havaittu. Summittaisen ajoituksen kuopalle antaa siitä löytynyt kivikirveen teelmä.

Kaivauksen esittely

Nuolisärkällä sijaitsevat kuopat oli havainnut kotiseutuneuvos Kalle Juntunen vuonna 1993. Hyrnsalmen lukion lehtorin, liseniaatti Markku Kortensniemen ehdotuksesta yksi kuopista tutkittiin Kainuun Museon ja lukion yhteistyönä. Kaivauksella mukana oli myös Kalle Juntunen. Mainittakoon, että Korteniemi on tehnyt liseniaatityönsä pyyntikuopista.

Kaivaus aloitettiin 22. ja 23.8. Silloin kaivauksella mukana oli lehtori Korteniemi ja kolme hänen oppilastaan, kaivauksen vastuullisena johtajana oli allekirjoittanut. Työn osoittauduttua oletettua suuremmaksi Juntunen, Korteniemi ja allekirjoittanut kävivät tekemässä kaivauksen loppuun iltaisin. Näin tutkimus saatiin asianmukaiseen päätökseen ja tutkimusalue peitettiin. Kaivauskustannukset jäivät vähäisiin matkakuluihin.

Kopio Suomen tiekartasta nro 11 1993

Kohteen sijainti ja topografia

Kohde sijaitsee Hyrynsalmen kirkolta 14 km pohjoiseen/pohjoisluoteeseen, Syvän ja Matalan Löytöjärven välistä kulkevalla Nuolisärkällä. Särkkä on runsaan kolmen kilometrin pituinen, suurimmaksi osaksi melko kapea ja korkea. Itäpäässä särkkä laajenee 0,3 x 0,9 km kokoiseksi kumpuilevaksi Nuoliharjuksi. Särkän molemmilla puolilla on suo. Särkkä kasvaa mäntymetsää ja sitä pitkin kulkee ulkoilureittinä käytetty polku.

Nuolisärkän kuopat

Särkällä on havaittu kolmessa tai neljässä kohdassa kuoppia, jotka saattavat olla pyyntikuoppien jäännöksiä.

1. Nuolisärkkä

Löytöjärvien välissä, kohdassa, jossa harju on kapea ja korkea, on heti polun pohjoispuolella mahdollinen pyyntikuoppa. Polku on tuhonnut sen eteläreunaa. Kuopan läpimitta on vajaat 4 m ja syvyys noin 0,6 m.

Särkän pohjoisrinteessä, runsaan 10 m edellämaitusta kuopasta on pohjois - eteäsuunnassa hieman pitkulainen, noin 2,5 m läpimittainen kuoppa. Sen pohjoisreunassa on selvä valli, eteläpuolella on joko epäselvä valli tai painanne kolmen metrin päässä kuopasta. Kuopan reunoilla kasvoi pari suurta mäntyä.

Harjun päällä oleva kuoppa vaikutti mahdolliselta pyyntikuopalta, sen sijaan rinteessä olevan kuopan tarkoituksesta on vaikea sanoa mitään.

Paikan likimääräiset koordinaatit ovat: $x = 7190\ 85$, $y = 569\ 00$, $z = 195$.

2. Löytösuo SW

Järvien itäpuolella särkkä madaltuu ja siitä lähtee kuiva kannas pohjoiseen. Tämän kannaksen itäreunan kohdalla, heti polun eteläpuolella on matala, epäselvä painanne. Sen halkaisija on noin 3 m ja syvyys 0,2 m. Painanteen pohjoislaidalla kasvaa mänty. Tästä 10 m luoteeseen, polun pohjoispuolella on kaksi vielä epäselvempää painannatta.

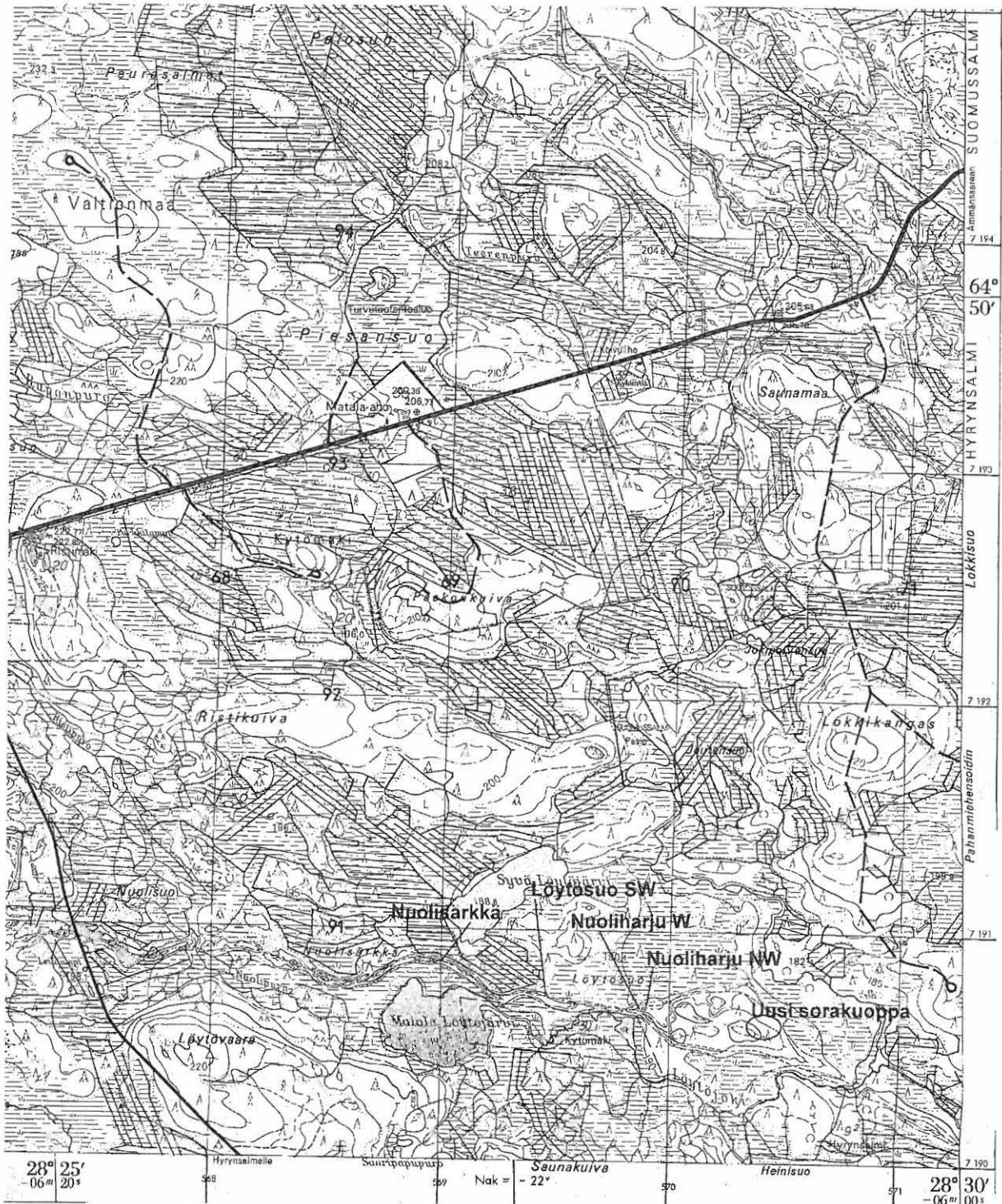
Näiden painanteiden laadusta on mahdoton sanoa mitään, ne voivat olla maan luontaista epätasaisuutta. Ilman harjun muita kuoppia niihin tuskin olisi kiinnittänyt mitään huomiota.

Paikan likimääräiset koordinaatit ovat: $x = 7190\ 71$, $y = 569\ 46$, $z = 195$.

3. Nuoliharju W

Runsas kilometri Löytöjärvistä itään, kohdassa, jossa Löytöjoki laajenee pieneksi lammeksi, särkkä alkaa laajentua Nuoliharjuksi. Särkkä on tässä laeltaan melko tasainen, noin 25 m levyinen. Tasanteen itäpuolella on suppakuoppa. Suppakuopan länsityvestä kymmenisen metriä länteen ja muutama metri laen eteläreunasta pohjoiseen, tasaisella maalla oli hyvin selvästi erottuva noin viiden metrin läpimittainen ja 0,6 m syvyinen kuoppa. Harjua pitkin kulkeva polku jakaantuu kuopan länsipuolella koilliseen ja kaakkoon meneviin haaroihin. Kaakkoinen polku kulkee kuopan eteläreunan yli. Alue oli hakkuujätteen peitossa ja kuopan pohjalla oli tyhjiä peltitölkkejä sekä muuta roskaa.

Kuopan likimääräiset koordinaatit ovat: $x = 7190\ 65$, $y = 569\ 88$, $z = 195$.

Kopio peruskartasta 3444 07 KAISKOJÄRVI 1972/1992.

Nuolisärkän kummassakin päässä on soranottoaika. Lännessä oleva soranottoaika on vanha, ja ainakaan nyt siitä suunnasta ei sarkkää kaivettu pidemmälle. Sen sijaan Nuoliharjulla on uusi sorakuoppa, jota ei ole merkitty vielä vuoden 1992 peruskartan päällepainatukseen. Tälle sorakuopalle tulee tie pohjoisesta, Suomussalmen ja Puolangan väliseltä tieltä numero 892, Suomussalmen rajalta 0,5 km Hyrynsalmelle päin. Nuolisärkän puolivälissä on lisäksi pieni, ilmeisesti vuosikymmeniä sitten käytöstä jäänyt sorakuoppa.

Tämä kuoppa valittiin kaivauskohteeksi, koska se vaikutti selkeimmin pyyntikuopalta.

4. Nuoliharju NW

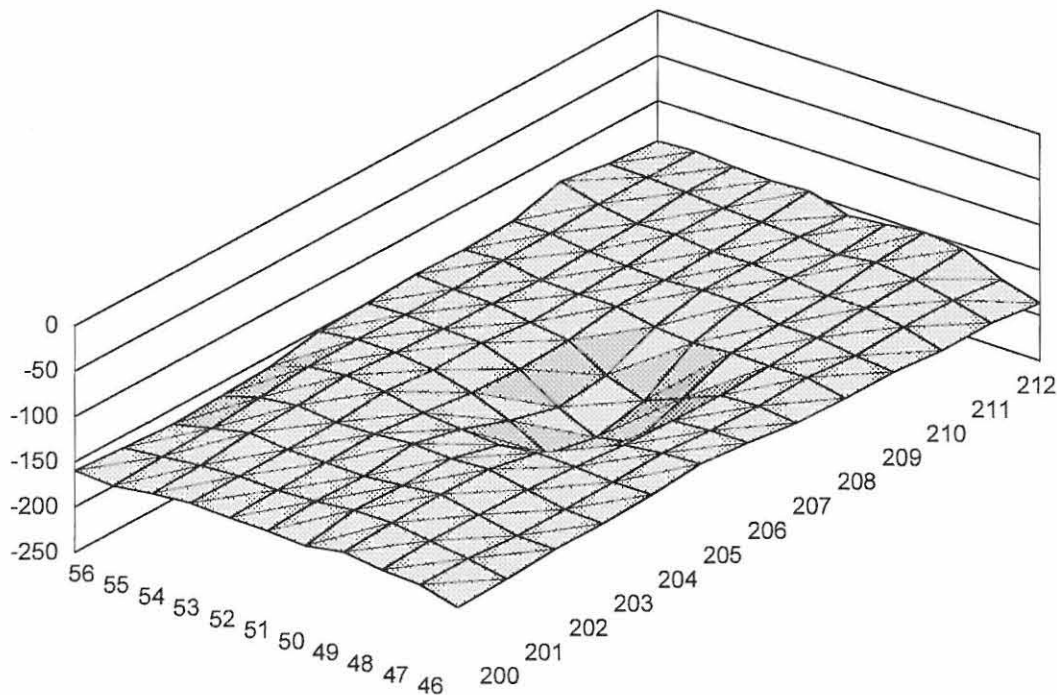
Aivan suppakuopan reunalla, edellisestä kuopasta noin 40 m luoteeseen on noin 4 m läpimittainen ja 0,5 m syvyinen kuoppa. Polku kulkee sen yli. Kuoppa vaikuttaa mahdolliselta pyyntikuopalta. Kuopan reunaan tehtiin lapiolla kaksi pientä koepistoa. Niissä oli turpeen alla normaali maannostumiskerros ja sen alla keltainen hiekka.

Nuoliharju W:n kaivaus

Kaivaustekniikka

Kohteeksi valitun kuopan tutkimisen tarkoituksena oli selvittää, onko kyseessä pyyntikuoppa, millainen on kuopan rakenne, sekä tietenkin saada kuopalle ajoitus. Tarkoitus katsottiin saavutettavan kuopan läpi kaivettavalla metrin levyisellä ojalla. Laajempaan kaivaukseen ei käytettävissä olleilla voimavaroilla olisi ollut mahdollisuuttakaan.

Alueelle laadittiin pohjois - etelä -suuntainen koordinaatisto, jonka eräälle pisteelle kuopan länsipuolella annettiin arvo $x = 50$, $y = 200$. Tavalliseen tapaan x-akselin arvot kasvoivat pohjoiseen ja y-akselin itään. Koordinaatisto sijoitettiin siten, että linja $x = 50$ kulki mahdollisimman tarkasti kuopan keskikohdan kautta ja kuopan keskelle sijoittui tasaluku y-akselilla, $y = 206$.

Nuoliharju W 1 x 1 m tarkkuudella otettujen pintavaaitusten perusteella.

Kiintopisteenä kaivauksella käytettiin tasanteen eteläreunalla kuopan länsilounaispuolella olevaa maahanlyötyä metallipaalua. Kyseessä on todennäköisesti valtionmaan ja Kytömaen kylän tilan 30⁶ välinen koillinen rajapyykki. Tappi tosin sijaitsee selvästi karttaan merkittyä tilanrajaa pohjoisempana. Kiintopisteen sijainti koordinaatistolla on noin 47/190. Kiintopisteen lukema oli 169. Kiintopisteen korkeus merenpinnasta laskettiin Löytöjoen pinnasta, jonka korkeudeksi peruskarttan mukaan arvioitiin 189,00 m. Näin kiintopisteen korkeudeksi saatiin 193,12 m ymp. Kiintopisteen korkeuden tarkempi määrittäminen olisi ollut hyvin hankala tehtävä ja katsottiin, että sillä ei tässä kohteessa ollut tutkimuksen kannalta merkitystä.

Kuoppa vaikutti symmetriseltä, joten ojan suunta voitiin valita vapaasti koordinaatiston ja maaston perusteella parhaaseen paikkaan. Kaivettavaksi valittiin linjan $x = 50$ pohjoispuoli. Metrin levyinen oja kaivettiin 12 m pituisena, 50/200 - 212, siis kuusi metriä keskikohdasta kumpaankin suuntaan. Kaivaminen tehtiin lapiolla

Kaivaustulokset

Turve paikalla oli hyvin ohut, maaperä oli täysin kivetöntä hiekkaa. Turpeen alla oli koko avatulla alueella harmaa huuhtoutumiskerros, kuopan syvimmillä kohdalla oli noin 1,3 m laajuisella alueella turpeen ja huuhtoutumiskerroksen välissä paksuimmillaan 0,2 m kerros hiiltä ja nokimaata. Huuhtoutumiskerroksen paksuus vaihteli parista sentistä 0,75 metriin kuopan pohjalla, keskimäärin se oli 10 - 20 cm. Huuhtoutumiskerrosta seurasi normaali rikastumiskerros ja sen alla oli irtonainen keltainen pohjahiekka.

Kuopan keskellä huuhtoutumis- ja rikastumiskerros ulottuivat normaalia syvemmälle, mutta muuten pohjahiekka vaikutti 0,4 m syvyyteen täysin tasalaatuiselta ja puhtaalta. Profiilissa ei erottunut minkäänlaista jälkeä kaivamisesta. Kuopan kohdalla huuhtoutumis- ja rikastumiskerrosten ulkopuolella alkoi esiintyä myös kovaa ruostehiekkaa. Tällöin kuopan länsireunalla, kohdasta $x = 50,40$, $y = 204,47$, $z = 226$, noin 40 cm syvyydeltä pinnasta löytyi kivitaltan teelmä tai katkelma. Kuopan kohdalla alkoi keltaisessa hiekassa esiintyä myös pieniä hiilenpaloja. Syvemmälle kaivettaessa muutamissa kohdin oli joitain suuriakin hiilenpaloja. Keltaisessa hiekassa saattoi myös erottaa heikon sävyeron kuopan kohdalla. Kuopan reunojen erottaminen oli kuitenkin vaikeaa, profiilissa se tuntui paikoin mahdotto-
malta.

Kuopan keskellä olleen huuhtoutumiskerroksen alla oli kivikovaa ruostehiekkaa, josta oli hyvin vaikea päästä läpi lapiolla. Alinna oli täälläkin samanlaista keltaista hiekkaa kuin ympäristössä. Kuopan pohja erottui selvästi suurten hiilenpalojen ansiota Pohja tuli vastaan runsaan 1,5 m syvyydestä. Jos syvyys lasketaan kuopan reunojen tasalta niin se on melko tarkasti kaksi metriä

Kuopan alkuperäistä muotoa oli hyvin vaikea hahmottaa. Kivetön pehmeä hiekkaa on nähtävästi aikojen kuluessa sortunut ja hävittänyt alkuperäisen muodon. Mahdollisesti kuoppa on ollut melko tasapohjainen ja jyrkkäseinäinen, ehkä hieman

saunapadan muotoinen. Tämä on kuitenkin hyvin erävarmaa. Pohjalla olleista hiilistä ei käynyt selville, liittyvätkö ne kuopan rakenteeseen, vai ovatko ne siellä esimerkiksi metsäpalon jäljiltä.

Kajaanissa 30.11.1994

Esa Suominen

Kaivaukseen liittyvät kartat

Yleiskartta	1:500 A3	s. 9
Pintavaaituskartta	1:100 A4	s. 10
Profilil kartta 50/200 - 212	1:25 A2	s. 11

Kertomukseen liittyvät valokuvat

Kainuun museon luettelonumeroita, kaikki kuvat Esa Suominen 1994

Mustavalkonegatiivit

- 4493: 1 Kohde ennen kaivausta. NE.
- 2 Kohde hakkuujätteistä puhdistettuna ja paalutettuna. SE
- 3 Kohde hakkuujätteistä puhdistettuna ja paalutettuna. ENE
- 4 Pintaturve poistettu kaivettavalta alueelta. E.
- 5 Pintaturve poistettu kaivettavalta alueelta. W.
- 6 Pintaturve poistettu kaivettavalta alueelta. SW.
- 7 Nuoliharju NE. NE.
- 8 Nuoliharju NE. ENE.
- 9 Työkuva, turvetta poistetaan. SE.
- 10 Työkuva, turvetta poistetaan. NW.
- 11 - 12 Työkuva, turvetta poistetaan. WNW.
- 13 Yleiskuva alueesta, turvetta poistetaan. NE.
- 14 - 15 Yleiskuva alueesta, turvetta poistetaan. NE.
- 16 Yleiskuva alueesta, turvetta poistetaan. SE.
- 17 Maisemakuva alueesta, oikealla suppakuopan rinnettä, kohde kuvan keskellä. SE.
- 18 - 20 Työkuva. NE.
- 22 Kuopan profiili pohjaan kaivettuna. N.
- 23 Kuopan profiili pohjaan kaivettuna. NW.
- 24 Kuopan profiili pohjaan kaivettuna. NE.

Väridiat:

- 449325 Kohde ennen kaivausta. NE.
- 26 Kohde hakkuujätteistä puhdistettuna ja paalutettuna. SE
- 27 Kohde hakkuujätteistä puhdistettuna ja paalutettuna. ENE
- 28 - 31 Työkuvia turpeen poistostaan.
- 32 Pintaturve poistettu kaivettavalta alueelta. E.
- 33 Kuopan profiili noin 0,4 m syvyyteen kaivettuna. N.
- 34 Kuopan profiili pohjaan kaivettuna. N.
- 35 Kuopan profiili pohjaan kaivettuna. NW.
- 36 Kuopan profiili pohjaan kaivettuna. NE.

HYRYNSALMI NUOLIHARJU W

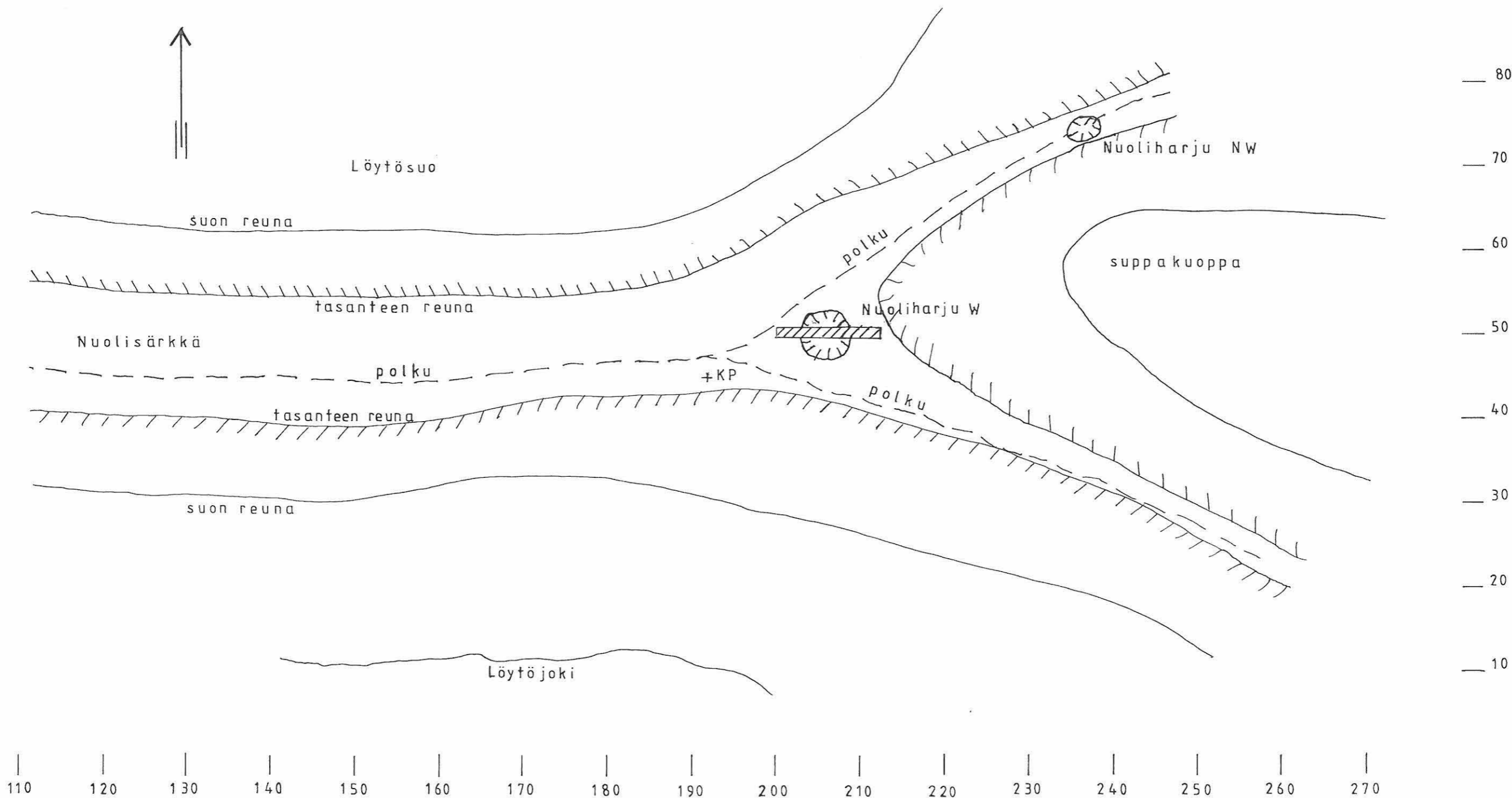
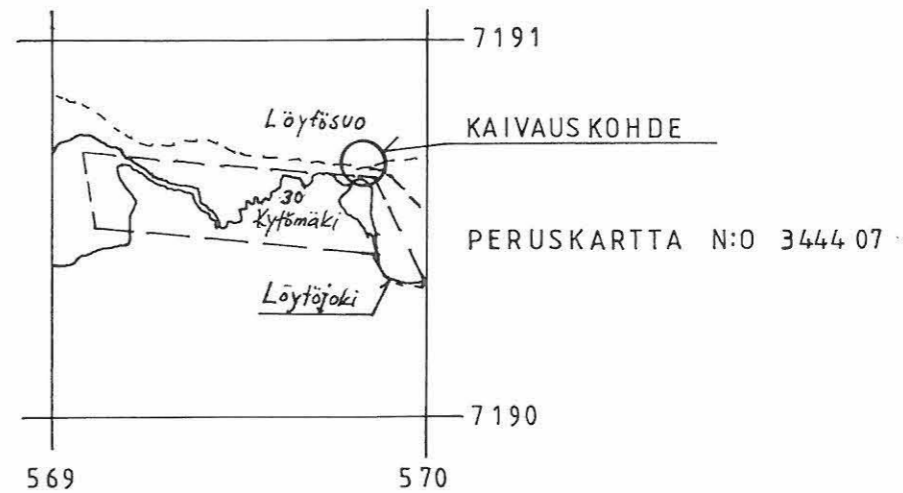
ESA SUOMINEN 1994

YLEISKARTTA

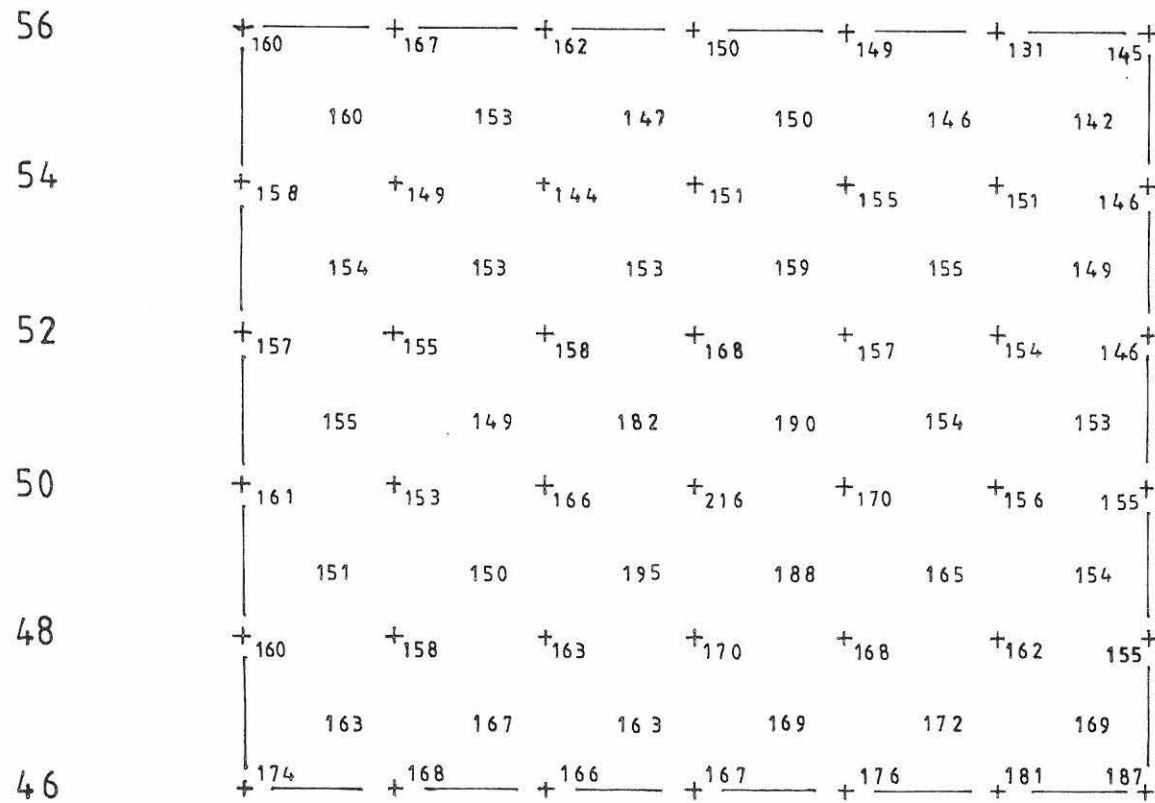
MK 1:500

KP 169 (= 193.12)

 KAIVETTU ALUE

200 202 204 206 208 210 212

HYRYNSALMI NUOLIHARJU W

ESA SUOMINEN 1994

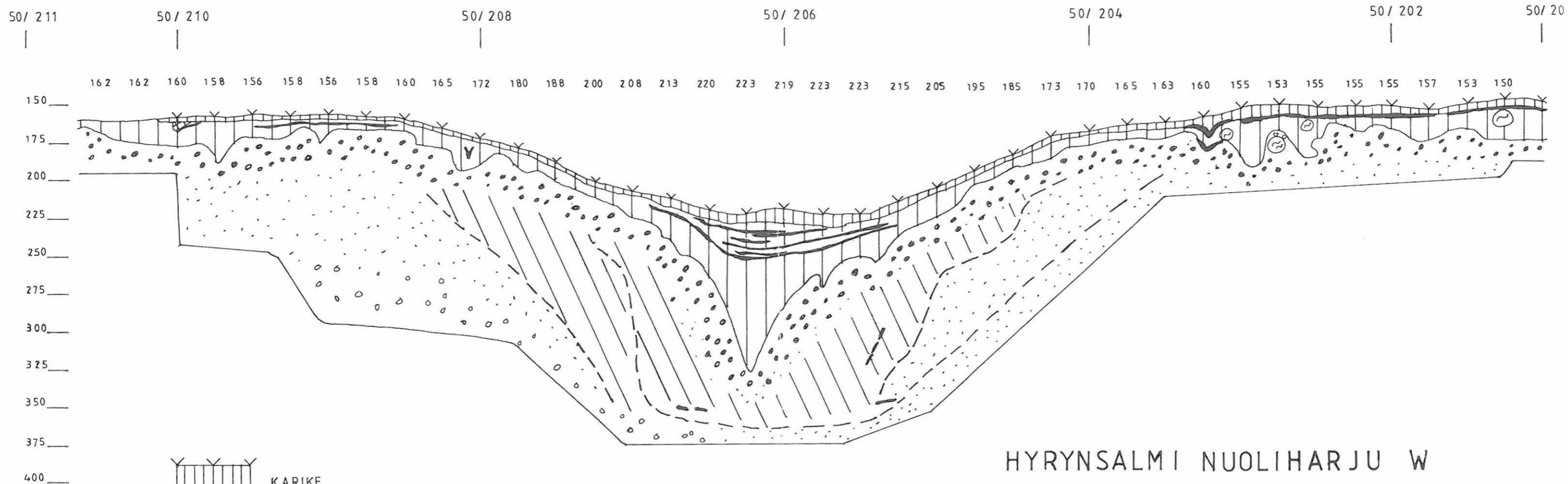
PINTAVAAITUSKARTTA

MK 1:100

2 M

KP 169 (=193,12)

HYRYNSALMI NUOLIHARJU W

ESA SUOMINEN 1994

POHJOIS-ETELÄPROFIILI 50/201-211

MK 1:25

KP 169 (=193,12)

VAAKITUS ESA SUOMINEN

KENTTÄPIIRROS MARKKU KORTENIEMI